

**TIENVIITTOJA POHJOISSAVOLAISEEN
KYLÄTOIMINTAAN VUOSILLE
2011–2014**

Pohjois-Savon kylät ry:n hallitus
Toimintasuunnitelma vuosille 2011–2014

Sisällys	1
Johdanto	2
1. Taustaa	2
1.1 Aikaisempien ohjelmakausien saavutukset	3
2. Pohjois-Savo toimintaympäristönä	4
2.1 Vahvuudet vastaan haasteet	4
3. Kylien kumppanuuskartta	5
3.1 Kylätaso	5
3.1.1 Kyläyhdistykset	5
3.1.2 Muut yhdistykset	5
3.2 Kunta	5
3.2.1 Kunnallinen päätöksenteko	6
3.3. Maakuntataso	6
3.3.1 Pohjois-Savon Kylät ry.	6
3.3.2 Toimintaryhmät eli maaseudun kehittämissyhdistyksset	6
3.3.3 Pohjois-Savon liitto	7
3.3.4 Pohjois-Savon ELY-keskus	7
3.3.5 ProAgria Pohjois-Savon maaseutukeskus	7
3.4 Valtakunnallinen taso	8
4. Tulevaisuus	8
5. Kehittämisen painopistealueet	9
5.1 Asumista, toimeentuloa ja elämänlaatua	9
5.2 Tekevät kylät – yhteistyötä ja toimintaa	10
5.3 Osaavat kylät – tiedottamista ja koulutusta	11
5.4 Kohti vakaata taloutta	12
6. Seuranta	13

TIENVIITTOJA POHJOISSAVOLAISEEN KYLÄTOIMINTAAN VUOSILLE 2011–2014

Johdanto

Ensimmäiset kylätoimikunnat syntyivät maassamme 1970-luvulla. 1980-luvulla kylätoiminta laajeni kansanliikkeeksi, minkä seurauksena perustettiin ensimmäiset maakunnalliset kylien yhteenliittymät. Toiminnan keskeinen tavoite oli palvelutason säilyttäminen. 1980-luvulla alkoi myös kylien välinen yhteistyö ja kyläyhdistysten rekisteröiminen.

1990-luku toi kylille mukanaan hankerahoituksen ja sen myötä uudet toimintatavat: organisoitumisen, suunnitelmat, hankeprosessit ja taloudellisen vastuun. Samalla kun tehtävät muuttuivat entistä haasteellisemmiksi, odotukset kylätoimintaa kohtaan kasvoivat. Esimerkiksi kylätoiminnan yhteistyövaatimukset lisääntyivät. 2000-luvun kylät ottivat entistä enemmän vastuuta paikallisena alueensa kehittäjinä.

Maaseudun rakennemuutokset ovat vuosien saatossa vähentäneet kylien perinteistä yhteisöllisyyttä. Samalla aiemmin omassa rauhassaan rajojensa sisällä elävistä kylistä on tullut ulospäinsuuntautuneempia; nykyaikaiset kylät tekevät yhteistyötä keskenään sekä muiden kylän ulkopuolisten tahojen kanssa ja enemmistö kylien asukkaista käy muualla töissä.

Taajamien lähellä sijaitsevat kylät ovat pystyneet kasvattamaan asukasmääriään ja ovat vahvasti mukana kylän kehittämistyössä. Heikoimmassa asemassa ovat syvällä maaseudulla olevat kylät, jotka kärsivät väestökadosta ja joiden ikärakenne on vanhusvoittoinen.

1. Taustaa

Tämä Pohjois-Savon kylät ry:n hallituksen laatima esitys, ”laajennettu toimintasuunnitelma”, kuten sen hallituksen antama työnimi kuuluu, on tarkoitettu toiminnan ja suunnittelun tueksi paikallisille kylätoimijoille. Sen yksi tärkeä tavoite on auttaa uusia kylätoimijoita pohjoissavolaisen kylätoiminnan kokonaisuuden hahmottamisessa.

Lukijalle tarjotaan perustietoa alueemme nykytilanteesta, kylätoiminnan laajemmista visioista sekä maakuntamme kylien tavoitteista ja niiden toteuttamissuunnitelmista.

Suuntaa tulevaisuuteen viitoitetaan aiempien kyläohjelmien rakentamalta pohjalta. Monet 1900-luvun lopulla asetetut ihanteet ja tavoitteet kuuluvat keskeistä kylätoiminnan sisältöä vielä tänäkin päivänä. Mihinpä olisi hävinnyt esimerkiksi tavoite lisätä kylien asukkaiden yhteistoimintaa tai estää kaikkien palvelujen karkaaminen keskustoihin?

Esityksessä on hyödynnetty myös Suomen Kylätoiminta ry:n (SYTY) väli vuosille 2009–2013 laatimaa maaseutupoliittista kokonaisuohjelmaa ”Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi”.¹ Valtakunnalliset tavoitteet on sisällytetty tekstiin niitä sieltä niitä erikseen osittamatta.

¹ Ohjelma löytyy SYTYn nettisivulta

http://www.maaseutupoliitikka.fi/files/976/YTR5_2009_Maaseutupoliittinen_kokonaisuohjelma_2009_2013.pdf.

1.1. Aikaisempien ohjelmakausien saavutukset

Pohjois-Savon ensimmäinen kyläohjelma tehtiin vuosille 2000–2006, seuraava vuosille 2005–2008. Niiden keskeisimpiä aikaansaannoksia olivat:

Yhteistyön kehittäminen

- kyläkehittäjäverkosto vahvistui erityisesti toimintaryhmien kautta
- yksittäiset kylät lisäsivät merkittävästi yhteistyötä kesäasukkaiden kanssa
- kuntiin kohdistuvaa tiedonvälitystä kehitettiin

Palvelujen kehittäminen

- kylätaloushankkeessa vietiin eteenpäin mökkitalokkari- ja kotipalveluyrittäjäyhteyksiä tiedottamalla osuuskuntatoiminnasta ja kotitalousvähennyksestä, järjestettiin tieisännöitsijöiden koulutusta
- eri tahot järjestivät kylien koulutusta esimerkiksi hankesuunnittelusta, projektinhallinnasta ja maisemanhoidosta
- vapaiden asuinrakennusten, vuokra-asuntojen sekä asunto- ja kesämökkitonttien tarjontaa edistettiin maakunnassa toimivien Maallemuuttoinfohankkeen sekä lukuisten maallemuutto- ja tonttipörssihankkeiden kautta; yhdessä kylien omien Internet-sivustojen kautta ne toivat vapaat tontit ja kiinteistöt hyvin tarjolle ja näkyviin

Elinkeino- ja yritystoiminnan kehittäminen

- etätyömahdollisuuksien edistämiseksi toimittiin eri työryhmissä, laajakaistarakentaminen ja -suunnittelu etenivät
- metsävarojen hyödyntämistä energiakäytössä edistettiin muiden tahojen hanketoteutuksella

Kyläympäristön kehittäminen ja viihtyvyyden parantaminen

- kylien ympäristö- ja maisemasuunnitelmia tehtiin kymmeniin kyliin, kylillä toteutettiin perinne-maisemahankkeita ja aiheesta laadittiin ohjekirjasia, Kuntoillen kylät kuntoon -kampanjan avulla kylillä pidettiin lukuisia maisemanhoitotalkoita ja koulutustilaisuuksia

Toteutumatta jäi

- tieverkoston parantamistavoite; tieverkoston parantaminen koettiin kylien vaikutusmahdollisuuksiin nähden liian suureksi osa-alueeksi
- Pohjois-Savon kylämestarin palkkaaminen kylien yhteistyöhenkilöksi ei suurista ponnisteluista huolimatta onnistunut
- varsinaista omaa kyläverkostoa ei ohjelman puitteissa luotu

Toimintaryhmien rahoittamat kylähankkeet vuosina 2000–2009

	<i>hankkeita</i>	<i>budj. yht.</i>	<i>avustus</i>
	<i>lkm</i>	€	€
<i>Kalakukko ry</i>	95	4 018 400	2 507 500
<i>Mansikka ry</i>	57	2 008 400	1 386 800
<i>Ylä-Savon Veturi ry</i>	75	2 613 400	1 776 300
<i>Pohjois-Savon Kylät ry</i>		<i>valtionapu n.18 000€/v</i>	

2. Pohjois-Savo toimintaympäristönä

Valttina luonnonkauniit ja viihtyisät kylät

Pohjoissavolaiset kylät ovat perinteisesti uskoneet pystyvänsä vastaamaan tulevaisuudenhaasteisiin vahvuksiensa kuten luonnon, vesistöjen, maatalouden ja yhteistyökykyisten ihmisten avulla. Viihtyisät luonnonläheiset kylät on nähty keskeisiksi vetovoimatekijöiksi uusien yritysten, asukkaiden, matkailijoiden ja kesäasukkaiden houkuttelussa alueelle.

Kylät näkevät keskeisinä tulevaisuuden mahdolluuksinaan luonnon – sisältää niin asuinalueen viihtyisyyden kuin vapaa-ajan käyttöarvot – kylähengen, kylän kulttuuriperinnön, uudet perheet, ansiomahdollisuudet sekä laajentuvan yhteistyön kuntien kanssa.

Maa- ja metsätalous lisätoimintoineen ovat edelleen elinkeinojen kivijalka ja uudelle avoimet, aktiiviset ihmiset, kaiken toiminnan lähtökohta.

Alueen väestöön ja palveluihin liittyviä tilastotietoja löytyy Pohjois-Savon liiton nettisivuilta.²

2.1. Vahvuudet vastaan haasteet

Kylien kyky hyödyntää vahvuutensa on jatkossa entistä tärkeämpää. Tulevaisuuden uhkakuviiin kuuluu kuntien ja maaseudun aseman heikkeneminen entisestään.

Koska kyläläisten ajan ja energian vievät työ, pitkät työmatkat ja perhe, aikaa yhteisölliseen toimintaan on vain vähän. Vahvuudet on osattava keskittää vain keskeisimpien tavoitteiden saavuttamiseen.

<p>Vahvuudet</p> <p>Talkooperinne, yhteistyökyky Monipuolinen luonto</p> <p>Vahva maa- ja metsätalous</p> <p>Monipuolinen pienyrittäjyys Hiljaisuus</p>	<p>Heikkoudet</p> <p>Kyläyhdistysten vastuunottokyvyn puute Järjestötyöosaamisen puute Passiivisuus Väestön ikärakenteen vinoutuminen Tietoliikenneyhteyksien heikkous</p> <p>Palvelujen saatavuus ja laatu Väestön väheneminen</p>
<p>Mahdollisuudet</p> <p>Sopimuksellisuuden soveltaminen palvelutuotannossa Vapaa-ajan asukkaat Laajakaistan hyödyntäminen Kylä- ja kuntasuunnittelun tiivistäminen Kylien maankäytön suunnittelu Asuinmaaseutu</p>	<p>Uhat</p> <p>Infrastruktuurin heikkeneminen Talouden romahtaminen Palvelujärjestelmien keskittyminen Demokratiavaje</p>

² Tilastotiedot löytyvät osoitteesta <http://www.pohjois-savo.fi/fi/psl/tietopalvelu/tilastotieto.php>

Haasteita kylille asettaa demokraattisen päätöksenteon lisääntyvä siirtyminen paikallisdemokratiasta suuriin ylikunnallisiin organisaatioihin, jolloin paikalliset tarpeet ja olosuhteet saattavat jäädä liian vähälle huomiolle.

Tästä voi olla seurauksena lähipalvelujen siirtyminen kuntakeskuksiin tai vieläkin kauemmas, pois vanhenevien asukkaiden ulottuvilta. Kylätoiminnan keskeisenä tavoitteena onkin edelleen, ehkä enemmän kuin koskaan, kyläläisten palvelujen turvaaminen. Harvaan asuttujen maaseutualueiden asukkaiden keski-ikä nouseminen ei saa merkitä sitä, että palvelujen järjestäminen tai niistä vastaaminen jää kokonaan kolmannen sektorin vastuulle.

3. Kylien kumppanuuskartta

Kylätoimijoiden yhteistyöverkosto on laaja käsittäen kylä-, kunta-, maakunta- ja valtakunnallisen tason. Varsinaisten kylätoimijoiden lisäksi verkostoon kuuluu muita maaseututoimintaan liittyviä yhdistyksiä ja järjestöjä, esimerkkinä mainittakoon Pohjois-Savon liitto.

3.1. Kylätaso

3.1.1. Kyläyhdistykset

Pohjois-Savossa on 47 rekisteröityä kyläyhdistystä, niistä suurin osa on Pohjois-Savon kylät ry:n jäseniä. Kaupunkien asukasyhdistyksiä on noin 20. Kukin kylä järjestää itsensä näköistä toimintaa, ja Pohjois-Savon kylät ry:n kuten maakunnassa toimivien toimintaryhmien tehtävänä on tukea kylien omaleimaisuutta. Resursseista ja tarpeista riippuen toiset kylät ovat aktiivisesti mukana hanketoiminnassa ja laajemmassa kylän kehittämisessä, toisille riittää pienimuotoisempi työ asukkaiden yhdessäolon ja viihtyisyyden kehittämiseksi.

3.1.2. Muut yhdistykset

Maa- ja kotitalousseurat ovat Maaseutuneuvontajärjestön jäsenyhdistyksiä. Yhdistysten tarkoituksena on koota maaseutuhenkiset ihmiset yhteistoimintaan oman kylän hyväksi sekä jäsentensä aineellisen ja henkisen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Lisäksi kylissä ja kunnissa toimii paljon muita järjestöjä ja yhdistyksiä. Yleisimpiä niistä ovat kotiseutu- ja kulttuuriyhdistykset, metsänhoitoyhdistykset, MTK:n tuottajayhdistykset, naisjärjestöt, nuorisoseurat ja -järjestöt, metsästysseurat, urheiluseurat, 4-H yhdistykset, kotiseutuseurat, osakaskunnat ja eläkeläisjärjestöt.

3.2. Kunta

Kunnat ja kaupungit ovat tärkeimpiä kylien yhteistyökumppaneita. Toimintakaudella kunnan ja kyläläisten välisen vuorovaikutuksen merkitys lisääntyy. Yhteistyötä tarvitaan entistä enemmän, kun palvelut keskittyvät sellaisiin suurempiin yksiköihin, jotka eivät ole enää suoraan kunnallisen päätäntävällän alaisia. Tämä yhteistyö on eräs tärkeimpiä kehittämistoimenpiteitä tulevilla kaudella.

Tällä hetkellä kylien ja kunnan konkreettinen yhteistyö on liian satunnaista ja löyhää. Kylätoimijat valittavat, että liian usein kyliä kuullaan vain silloin, kun he sitä pyytävät. Järjestelmällisiä ja jatkuvia vuoropuhelukäytäntöjä on vähän. Kylätoimijat kokevat, että ne saavat suunnitella, mutta mitään kuluja siitä ei saa kunnalle muodostua ja suunnitelmien huomioon ottaminenkin on satunnaista.

3.2.1 Kunnallinen päätöksenteko

Kunnallinen päätöksenteko on kylätoiminnassa koko ajan läsnä. Monet kylille tärkeät asiat aina koulujen lakkauttamisista maankäyttöön päätetään kunnassa. Jotta kyläläiset eivät jäisi ”viranhaltijoiden ja luottamusmiesten muodostaman sisäpiirin ulkopuolelle”, kuten esimerkiksi Sari Puustinen ilmaisee asian kaavoitusta käsittelevässä väitöskirjassaan³, kylätoimijat joutuvat selvittämään kunnallisen päätöksenteon eri vaiheet sekä mahdollisuutensa osallistua tuohon päätöksentekoon. Aasukkaat voivat vaikuttaa päätöksiin vain silloin, kun he saavat niistä tiedon jo suunnitteluvaiheessa. Keskeisesti osallistumismahdollisuuksia turvaa kunnallisen päätöksenteon julkisuutta koskeva lainsäädäntö. Pohjois-Savon kylät ry voi tukea kylätoimijoiden kunnallishallinnon osaamista järjestämällä itse tai SYTYN kanssa yhteistyössä asiaan kuuluvaa koulutusta.

3.3. Maakuntataso

3.3.1. Pohjois-Savon Kylät ry

Pohjois-Savon Kylät ry on vuonna 1993 perustettu maakunnallinen kylä- ja asukastoiminnan yhteenliittymä. Toiminnan tarkoituksena on kehittää ja tukea maakunnallista ja paikallista kylä- ja asukastoimintaa.

Pohjois-Savon Kylät ry:n toimintaan ovat perinteisesti kuuluneet:

- kokous- ja seminaaritapahtumien sekä maakunnallisten kylätoimintapäivien järjestäminen
- yhteistyö maakunnallisten järjestöjen sekä alueellisten ja valtakunnallisten viranomaisten kanssa
- toiminta maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksen edistämiseksi, aloitteiden ja esitysten sekä lausuntojen antaminen viranomaisille sekä
- maakunnallisen kyläohjelman ja maakunnallisten kylien kehittämishankkeiden toteuttaminen

Pohjois-Savon Kylät ry toimii yhteistyössä muiden maakunnallisten kylien yhteenliittymien ja Suomen Kylätoiminta ry:n kanssa.

3.3.2. Toimintaryhmät eli maaseudun kehittämissyhdistyks

Pohjois-Savossa on kolme toimintaryhmää. Niiden tehtävänä on aktivoita maaseudun yritys- ja yhteisökenttää sekä tukea taloudellisesti näiden kehittämissyhdistyksiä projektirahoituksen avulla. Rahoituksellisesti kaikki toimintaryhmät ovat osa vuosille 2007–2013 laadittua Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmaa.

Kehittämissyhdistys Kalakukko ry on Koillis-Savossa ja Kuopion seudulla toimiva maaseudun kehittämissyhdistys. Toiminta-alueena on Juankoski, Kaavi, Kuopion maaseutalueet, Nilsiä, Rautavaara, Siilinjärven maaseutalueet ja Tuusniemi.

Maaseudun kehittämissyhdistys Mansikka ry:n toimialueen muodostavat seitsemän Pohjois-Savon eteläisintä kuntaa: Karttula, Leppävirta, Rautalampi, Suonenjoki, Tervo, Vesanto sekä Varkauden maaseutalueet.

Ylä-Savon Veturi ry on Ylä-Savossa ja Maaningalla toimiva vuonna 1999 perustettu maaseudun kehittämissyhdistys. Toiminta-alueena on Iisalmi, Keitele, Kiuruvesi, Lapinlahti, Maaninka, Pielavesi, Sonkajärvi, Varpaisjärvi ja Vieremä.

³ Puustinen Sari. Suomalainen kaavoittajaprofessio ja suunnittelun kommunikatiivinen käänne. Vuorovaikutukseen liittyvät ongelmat ja mahdollisuudet suurten kaupunkien kaavoittajien näkökulmasta. Espoo 2006.

3.3.3. Pohjois-Savon liitto

Pohjois-Savon liitto on maakunnan 23 kunnan muodostama lakisääteinen kuntayhtymä. Sen toiminnan rahoittavat pääosin jäsenkunnat. Lakisääteisiin alue-, kehitys- ja maakunta-kaavoitustehtäviin kunnat saavat valtionosuutta.

Pohjois-Savon liitto toimii:

- maakunnan ja sen asukkaiden elinolosuhteiden ja hyvinvoinnin kaikinpuoliseksi kehittämiseksi
- määrittelee maakunnan kehittämisen tahtotilan
- edistää kansallisesti ja kansainvälisesti maakunnan etua
- huolehtii alueiden kehittämisestä annetussa laissa kuntayhtymälle säädetyistä tehtävistä
- huolehtii maankäyttö- ja rakennuslaissa kuntayhtymälle säädetyistä tehtävistä
- huolehtii muulla lainsäädännöllä määrätyistä tehtävistä ja jäsenkuntien sille antamista tehtävistä

Tehtäviensä toteuttamiseksi liitto laatii maakuntasuunnitelman, siihen yhteen sovitettua kansalliset ja EU:n ohjelmat ja maakuntakaavat, muut tarpeelliset ohjelmat, suunnitelmat ja kannanotot.

3.3.4. Pohjois-Savon ELY-keskus

Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY) on valtionhallinnon uusi alueellinen viranomaiselinkeino. ELYn tehtävät koostuvat entisen Pohjois-Savon TE-keskuksen, Savo-Karjalan tiepiirin ja Pohjois-Savon ympäristökeskuksen tehtävistä. Lisäksi ELYssä hoidetaan entisen Itä-Suomen lääninhallituksen liikenne- ja sivistysosastojen tehtäviä. ELY-keskukset aloittivat toimintansa 1.1.2010.

Entisen TE-keskuksen tavoittein ELY:

- antaa tukea ja neuvoa pk-yrityksille niiden elinkaaren eri vaiheissa,
- edistää yritysten teknologista kehittymistä sekä auttaa yrityksiä vientiin ja kansainvälistymiseen liittyvissä asioissa
- toteuttaa alueellista työvoimapolitiikkaa
- suunnittelee ja organisoii työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta
- edistää maatilataloutta, maaseudun elinvoimaisuutta ja maaseutuelinkeinoja
- kehittää kalataloutta sekä osallistuu ja vaikuttaa alueensa kehittämiseen

ELY hoitaa myös investointien rahoitukseen liittyviä asioita. Siltä voi kysyä neuvoa esimerkiksi maatilakauppojen ja maatilojen investointien rahoituksesta tai maanhankinnasta.

Viljelijöille maksettavien EU:n ja kansallisten tukien hallinnointi ja valvonta sekä maatalouden ympäristötukeen liittyvät asiat kuuluvat niin ikään sen tehtäviin. Maaseutu-osasto antaa asiaan liittyvää neuvontaa ja opastusta muun muassa tukiehdosta ja hakuajoista.

ELY vastaa teiden kunnossapidosta ja perustienpidon tieinvestoinneista tavoitteenaan liikenteen turvallisuus ja sujuvuus.

Ympäristöasioiden osalta ELY edistää ympäristönsuojelua sekä toimii valvonta- ja lupaviranomaisena. Se myös myöntää rahoitustukea, tuottaa ja jakaa ympäristötietoa sekä toteuttaa ympäristö-, vesistö- ja vesihuoltotöitä.

3.3.5. ProAgria Pohjois-Savon Maaseutukeskus

Maaseutokeskuksen toiminta-ajatuksena on neuvonnan avulla auttaa maaseudun maatiloja ja maaseudun yrityksiä menestymään toiminnassaan. Maaseutokeskus edistää yhdessä muiden organisaatioiden kanssa maaseudun henkistä ja taloudellista hyvinvointia.

ProAgria Pohjois-Savon Maaseutokeskuksessa toimii Pohjois-Savon maa- ja kotitalousnaiset, joka

on osa valtakunnallista neuvontajärjestöä. Maa- ja kotitalousnaisten osaamisalueita ovat kotitalous-, maiseman- ja luonnonhoidon neuvonta, pienyritysneuvonta sekä näihin liittyvä hanketoiminta. Suunnittelu- ja neuvontapalvelut nousevat aina maanomistajan sekä kylien ja taajamien asukkaiden tarpeista ja toiveista. Toimenkuvaan kuuluvat kyläympäristön kehittäminen, maiseman- ja luonnonhoidon neuvonta sekä koulutus ja suunnittelu.

Muita maakunnassa maaseutua koskevissa hankkeissa toimivia tahoja ovat mm. Metsäkeskus Pohjois-Savon liitto, MTK- Pohjois-Savo sekä kunnalliset ja seudulliset elinkeino-yhtiöt. Myös Maaseudun Sivistysliitolla ja Suomen Kotiseutuliitolla on sekä maakunnallista että paikallista toimintaa.

3.4. Valtakunnallinen taso

Suomen kylätoiminta ry (SYTY) edistää valtakunnallisesti kylä- Leader-toimintaa ja muuta paikallislähtöistä kehittämistä. SYTY toimii maaseudun kehittämistä edistävien järjestöjen ja kylien sekä Leader-ryhmien eduntekijänä.

4. Tulevaisuus

Vuonna 2020 pohjoissavolaiset kylät ovat monimuotoisia, elinvoimaisia, viihtyisiä ja uudelle avoimia yhteisöjä asua ja tehdä työtä. Kylille leimaa-antavaa on luonnonläheisyys, yhteisöllisyys, paikallinen kulttuuri ja yhteistyö.

Yhteistyön ja suvaitsevaisuuden vahvistaminen kylätoiminnan kaikilla tasoilla on kylien kehittämisen perusta. Kylien eri järjestöt ja yritykset yhdistävät voimavaransa yhteisesti sovittavien päämäärien toteuttamiseksi. Eripuraa ja kateutta aiheuttavat ongelmakohdat ratkaistaan suvaitsevaisuus toimintaohjeena. Yhteistyö naapurikylien ja kunnan kanssa saatetaan arkiseksi kylätoimintarutiiniksi. Eri tasoilla toimivien tahojen – kylät, kunnat, toimintaryhmät, Pohjois-Savon kylät ry - tehtävänjakoa selkeytetään ja rooleja vahvistetaan. Kylät ja kaupunkialueet toimivat yhteisvoimin maakuntansa parhaaksi. Uudet toimijat, toimintatavat ja erilaiset näkemykset otetaan avoimesti vastaan.

Suunnitelmallisuuteen suhtaudutaan ajatuksella, että hyvin suunniteltu on puoliksi tehty. Kyliä kehitetään kylien laatimien kehittämissuunnitelmien, kuntasuunnitelmien ja maakunnallisen kehittämisohjelman pohjalta. Kylät ideoivat ja toteuttavat suunnitelmiaan yhdessä kunnan, kylän eri toimijoiden ja muiden maaseudun toimijoiden kanssa. Kylien kehittämissuunnitelmat kytketään osaksi kuntasuunnitelmia. Jos kylällä ei ole resursseja varsinaisen suunnitelman tekoon, kunta ja Pohjois-Savon kylät ry toimivat opastajina ja neuvonantajina. Tavoitteena on, että kylien omat näkemykset tulevat selkeästi esiin. Työssä hyödynnetään kyläläisten, vapaa-ajanasukkaiden, kuntien, toimintaryhmien sekä viranomais- ja neuvontaorganisaatioiden osaamista.

Vahvuuksiin uskotaan ja niitä hyödynnetään ja kylät ottavat tehtäväkseen valita tulevaisuuden kannalta oleellimmat kehittämisen painopistealueet sekä vaikuttavuudeltaan merkittävimmät kehittämisen kohteet. Ne keskittävät rajalliset voimavaransa niihin. Kylillä tiedetään, että voimavarojen tehokkaampi kohdentaminen ei ole ristiriidassa kylätoiminnan laaja-alaisuuden kanssa. Kehittämistoimenpiteiden tulee saada laaja hyväksyntä kyläläisiltä.

Avoimella tiedottamisella vahvistetaan yhteishenkeä ja mahdollistetaan kaikkien osallistuminen mukaan toimintaan. Onnistumisista kerrotaan ja hyväksi koettuja toimintatapoja levitetään kaikkien kylien käyttöön. Tärkeää on välittää rehellinen ja aito kuva tämän päivän maaseudusta niin maalla asuville itselleen kuin maallemuuttoa suunnitteleville. Tiedottamisessa huomioidaan varsinkin maaseudun yritystoiminnalle tarjoamat mahdollisuudet. Kylien ja kuntien välisellä vuorovaikutuksella ja tiedottamisella luodaan mahdollisuudet sille, että molemmat osapuolet kokevat voittaneensa. Kylätoiminnan yleisistä periaatteista kerrotaan aina tilaisuuden tullen.

5. Kehittämisen painopistealueet

Suunnitelmakautena kylätoiminnassa keskitytään turvaamaan kylien asumisen, yritystoiminnan ja palvelujen taso. Asumisen, palvelujen ja toiminnan perusrakenteet turvataan kuntien (alueiden) ja asukkaiden yhteistyöllä. Onnistuneen toiminnan lähtökohtana ovat hyvä ilmapiiri, suvaitsevaisuus ja kylän voimien yhdistäminen.

5.1. Asumista, toimeentuloa ja elämänlaatua

Elävät kylät tarvitsevat asukkaita, toimeentuloa, elämänlaatua, palveluja ja viihtyisän elinympäristön. Pohjois-Savon kylät kuuluvat pääosin ydinmaaseutuun, kaupunkien läheinen maaseutu on muodostumassa kaupunkien työssäkäyntialueiksi. Harvaan asuttua maaseutua rasittaa erityisesti palvelujen keskittyminen keskuksiin, muuttotappiot ja voimakas ikääntyminen.

Maallemuuttoa voidaan edistää esimerkiksi

- kiinnittämällä huomiota asumisen monipuolistamiseen, etätyöhön, vapaa-ajan asumisen ja ympärivuotisen asumisen raja-aitojen alentamiseen
- tehostamalla maallemuuttajien vastaanottoa esimerkiksi huolehtimalla tarvittavien palvelujen säilyttämisestä
- ottamalla maankäytön suunnittelussa asukkaat alusta alkaen mukaan
- huolehtimalla siitä, ettei tiekuntien rahoitusvastuu kasva kohtuuttomaksi
- korjaamalla jätevesilain määräykset vastaamaan paremmin vallitsevia tilanteita
- kehittämällä seniorien ryhmäasumismahdollisuuksia
- varmistamalla vesien laatu riittävin tutkimuksin ja toimenpitein
- selvittämällä ja päivittämällä arvokkaat maisema-alueet ja rakennetut ympäristöt ja tukemalla niiden säilymistä esimerkiksi kokoamalla kulttuuriympäristöt kunnittain/alueittain ohjelmaksi, joiden hoitoon nimetään toteuttajatahot ja rahoitus
- tarjoamalla mahdollisuus kokeilla maalla asumista vuokraamalla asuntoja
- tekemällä kylää tunnetuksi kyläsuunnitelmien ja kyläkirjojen avulla
- tekemällä tunnetuksi paikallista omaleimaisuutta
- laittamalla kylien kotisivuille ostetaan–myydään-sivut muun muassa tonttitarjonnan selventämiseksi
- pitämällä Pohjois- Savon maallemuuttotietopankki Internetissä, päivitysvastuu Pohjois-Savon Kylät ry:llä
- vetämällä kesä- ja vapaa-ajan asukkaat mukaan kylätoimintaan

Yritystoiminnan edistämisen keinoja ovat

- lähiruoka- ja muun lähituotannon tehostaminen julkisen sektorin puolella
- infrastruktuurista huolehtiminen, sillä se on usein yritystoiminnan edellytys
- laajakaistayhteyksien turvaaminen maaseudulla samalla kustannusrakenteella kuin keskuksissa
- maatalouden tukitoiminnan ohella tehdään muutkin elinkeinot ja väestöryhmät kattavaa maaseutupolitiikkaa, missä keskitytään vahvuuksien hyödyntämiseen haittojen kompensoimisen
- tuetaan maatalousyrittäjien välistä yhteistyötä

Palvelujen parantaminen

- varmistetaan, että asukkaiden tarvitsemat palvelut ovat riittäviä ja helposti saatavia
- lähipalvelut (kauppa, posti, lääkehuolto, peruskoulu ym.) turvataan sijoitus-, tuki- tai saavutettavuuskeinoin siten, että maaseutuasukkaiden palveluista muodostuva rasite ei ole keskusasukkaiden rasiitta suurempi
- aluepolitiikassa ei enää keskitytä keskusten kehittämiseen, vaan palvelullaan kylien asukkaita ottamalla käyttöön hajautettu palvelutoiminta; esim. monitoimiautot
- sosiaali- ja terveystalvet turvataan mahdollisimman lähelle käyttäjiä kunnan, yritysten, liikkuvien palvelujen tai kolmannen sektorin avulla
- koska kunta on vastuussa palveluista niiden järjestäjästä riippumatta, sen tulee turvata palveluja tarjoavan kolmannen sektorin rahoitus riittävän pitkällä sopimuksilla
- vapaaehtoispalvelut eli kolmannen sektorin toiminta turvataan, sillä harvaan asutulla maaseudulla pienten yksiköiden palvelutarjonnalla on oma tärkeä roolinsa
- liikenneyhteyksissä laajennetaan mahdollisuuksia käyttää taksi-, kimpakyyti- ja muita vastaavia mahdollisuuksia muun linjaliikenteen tukena ja lisänä
- järjestetään palveluja vanhuksille, yksinäisille, lapsille ja kaikenikäisille; esim. vapaamuotoiset yhdessäolopalvelut
- laaditaan palveluluettelo, ei vain kyläkohtaisina vaan myös kylien yhteisinä, esim. kyläneuvosto hoitaa
- tiedotetaan kylän asioista kylätiedotteiden, kylälehtien sekä ilmoitustaulujen avulla
- järjestetään kylätalkkaritoimintaa

Infrastruktuuri

- seurataan Laajakaistaa kaikille – hankkeen etenemistä⁴
- kylien asukkaita ohjataan seuraamaan ja vaikuttamaan kaavoitus- ja muihin kunnallistekniikkaan kuuluviin asioihin esimerkiksi tekemällä tunnetuksi alan lainsäädäntöä ja käytäntöä
- järjestetään rakennusten, vesistöjen, perinne-, kulttuuri- ja kylämaisemien kunnostushankkeita
- huolehditaan kylämaiseman ja tienvarsien siivouksesta
- kunnostetaan tarvittaessa urheilupaikat ja tilat

5.2. Tekevät kylät – yhteistyötä ja toimintaa

Usein kylillä toimii useita eri yhdistyksiä, joilla saattaa olla paljonkin samoja tavoitteita ja toimintatapoja. Vähäisten resurssien tuhlauksen estämiseksi yhdistysten kannattaa tehdä

⁴ Kartta maakunnan alueelle esitettyjen laajakaistahankkeiden aikataulusta löytyy nettisivulta http://www.pohjois-savo.fi/fi/psl/liitetiedostot/projektit/PSL-LaajakaistaHankeohjelma-1085_9521_2009_v1.1.pdf

yhteistyötä niin paljon kuin mahdollista. Kylätoiminnan yksi tärkeä tavoite onkin kyläyhdistysten, asukasyhdistysten ja muiden alueen yhdistysten yhteistyön ja verkostoitumisen kehittäminen.

Muista paikallisen toiminnan tavoitteista mainittakoon

- kunnan yhteyshenkilön nimeäminen kyläyhdistysten tms. yhteiselle neuvotteluelimelle ja kyseisen henkilön osallistuminen neuvotteluelimen toimintaan
- kylien yhteyshenkilöiden nimeäminen; esim. puheenjohtajat
- kuntien yhteyshenkilöiden nimeäminen
- kylätiedotteet, ilmoitustaulut, tiedotteiden jakelu
- kylien välisen yhteistyön kehittäminen ja kylien väliset vierailut
- yhteistyötapaamiset asukasyhdistysten kanssa
- kansalaistoiminnan – ammatillisenkin – koulutuksen lisääminen
- asukkaiden yhteistilojen, kylätalojen ja muiden vastaavien tilojen käytön tukeminen
- kylätapahtumat ja yhteiset retket ym. mukavan yhdessäolon edistämishankkeet kyläläisille ja vapaa-ajan asukkaille

5.3. Osaavat kylät – tiedottamista ja koulutusta

Kylätoiminnalla on laaja kosketuspinta niin ihmisten arkeen kuin yhteiskunnalliseen toimintaan. Kylän asioiden eteenpäin vieminen saattaa vaatia joskus paljonkin tietoa ja osaamista, ja niitä molempia pitää osata myös välittää eteenpäin.

Pohjois-Savon kylät ry:n tavoitteena on kehittää niin omaa kuin kyläyhdistysten tiedotus- ja koulutustoimintaa.

Toteutuskeinoja:

- tiedotustoiminnasta tehdään erillinen toimintasuunnitelma ja muutenkin painotetaan entistä enemmän tiedottamisen merkitystä
- toiminnasta tiedotetaan mahdollisuuksien mukaan kaikille kylille, kuntiin ja verkoston kautta edelleen muille maaseudun toimijoille
- paikallislehdet hyödynnetään aktiivisella juttuaiheiden ideoinnilla niin, ettei juttuaiheiden ja juttujen näkökulmien valinta jää kokonaan lehtien toimituksille
- tuetaan kylien Internet-sivujen laatimista, niiden linkittämistä kuntien sivuille ja päivittämistä; Pohjois-Savon kylät ry tukee kylätoimijoiden nettikoulutusta
- kylien koulutustilaisuudet, laajemmat koulutukset kartoitetun tarpeen mukaan (kunnittain, seutukunnittain, maakunnallinen)
- täydennys-, muunto- ja jatkokoulutus myös maaseudulle mahdolliseksi verkko- ja monimuotokoulutusta tehostamalla, esim. kylätoimijat voivat tehdä esityksiä oppilaitoksille, myös yliopistolle
- hankitaan kylille osaamista osaamiskeskuksista ja paikallisista oppilaitoksista
- varmistetaan muun muassa koulutuksen avulla, että kylätoimijat osaavat vaatia kunnilta esimerkiksi päätöksenteon julkisuutta säätävien lakien noudattamista; kuntien on toteutettava esimerkiksi niille asetetut tiedottamis- ja kuulemisvelvollisuudet tehokkaasti ja kattavasti

Muita tavoitteita:

- kuntien maaseutuohjelmat sidotaan kunnan talousarvio-, kuntasuunnitelma- ja strategiasuunnitteluun
- kuntien kylätoimintamäärärahat sisällytetään kuntien talousarvioihin
- toimintaryhmien työtä kehitetään ja tuodaan lähemmäksi asukkaita
- tuetaan kyliä kyläsuunnitelmien laadinnassa ja päivityksessä sekä taloussuunnitelmien teossa

- kylien rekisteröitymiset viedään loppuun koko alueella rahoituspohjan laajentamiseksi,
- päivitetään kylärekisteri
- toteutetaan yhteistyöhanketta Suomen Kylätoiminta ry:n ja muiden maakunnallisten kylien yhteenliittymien kanssa
- lisätään Pohjois-Savon Kylät ry:n jäsenmäärää ja tutkitaan mahdollisuus saada kunnat maksaviksi jäseniksi
- tehdään vuosittaiset työsuunnitelmat kyläohjelman/ohjelmien toteuttamiseksi ja toteutetaan niiden vuosittainen seuranta
- uutisoidaan aktiivisesti lehdistöä, radiota ja Tv:tä tapahtumista ja ajankohtaisista asioista
- tehdään tunnetuksi Maaseutu Plus -lehteä
- kannustetaan kylätoimijoita tuomaan esille ja toteuttamaan ennakkoluulottomia ja omaperäisiä kehittämisideoita
- yritetään saada kylätoimijoiden edustaja maakuntavaltuustoon
- maakunnalliset kylätoimintapäivät pyritään järjestämään kahden vuoden välein
- tuetaan lähinnä kyläkohtaisia kylien kehittämishankkeita

Suomen Kotiseutuliitto ja Suomen Kylätoiminta ry jatkaa yhteistyöneuvotteluja, joita on käyty useiden vuosien ajan sekä valtakunnallisella että maakuntatasolla. Neuvottelun tuloksena voidaan pitää liittojen välille muodostunutta hyvää keskusteluyhteyttä.

Pohjois-Savossa asia on ollut koko ajan vireillä. Se on ollut esillä muun muassa vuoden 2009 tammikuussa pidetyssä Pohjois-Savon kylät ry:n ja Pohjois-Savon kotiseutuyhdistysten liiton yhteiskokouksessa.

Koska maakuntatason kotiseutu- ja kyläyhteisöjen toiminta, tavoitteet ja usein toimijatkin ovat monelta osin samoja, Pohjois-Savon kylät ry pitää tärkeänä jatkaa neuvotteluja yhteistyön kehittämisestä. Hallitus kartoittaa paikallisten yhdistysten mahdollisuudet viedä asiaa eteenpäin kuntatasolla. Asian hoitamiseksi hallitus valitsee vastuuhenkilöt.

Pohjois-Savon kylät ry:n yhtenä tavoitteena on järjestää toimintakaudella maakuntatason tapahtuma yhdessä Suomen Kotiseutuliitto ry:n kanssa.

5.4. Kohti vakaata taloutta

Pohjois-Savon kylät ry:n taloudellisen tilanteen vahvistaminen kuuluu toimikauden keskeisiin tavoitteisiin hallituksen vuosittaisissa toimintasuunnitelmissa. Hallituksen jäsenille annetaan mahdollisuus hioa yhdistystoiminnan talousosaamistaan muun muassa asiantuntijavierailujen avulla.

Kyläyhdistysten pidemmän aikavälin talouden suunnittelu on tulevaisuudessa entistä tärkeämpää. Monessakaan yhdistyksessä asiaan ei ole tähän asti kiinnitetty riittävää huomiota.

Tavoitteet:

- kyläyhdistysten huomio kiinnitetään vankalla pohjalla olevan talouden tärkeyteen
- korostetaan suunnitelmallisuutta sekä varainhankinnan tärkeyttä, tuodaan esiin myös pitkän aikavälin suunnittelun tärkeys
- kansalais- ja työväenopistojen ohjelmiin otetaan mukaan pieniyhdistysten taloustiedon koulutusta
- välitetään tietoa erilaisista tavoista kerätä rahaa, lisäksi välitetään tietoa sellaisista osaavista ja kokeneista järjestöaktiiveista, jotka ovat tarvittaessa valmiita jakamaan yhdistyksille osaamistaan ja ideoitaan

6. Seuranta

Pohjois-Savon Kylät ry päivittää tämän toimintasuunnitelman vuosittain. Suunnitelma on pohja jatkuvalle suunnittelun sisällölliselle ja rakenteelliselle kehittämiselle.